

Aan

Zijne Majesteit den Koning
der Nederlanden.

Ik neem met verschuldten Eerbied de kennen
Gezindus Hartjens en Arnoldus Wehooen
beiden inwoners der Gemeente Gemert, Pro-
vincie Noord-Brabant,

Wierop voornemens zijn eene Gas-Fabriek
op te rigten binnen de Gemeente en wil om-
de de Dama Hartjens, Wehooen en Con-
spagnie te plaatse genaamd Oetervlaet
Streek N. N. 185 n. 704.

Dat wij wenschen Concessie te verlangen
mer den tyd van 20 Jaaren, vervolgens des jaars
om die Gas-fabriek te genoemde plaats
daar te stellen, onder bepaling en binnen
die Gemeente, gedurende de dat tyd verloop
geen ander Sal mogen worden in teekening
gesteld.

Redenen waarom wij de bijsta-
nde stemmen bij deze lot uitschrijven
willen verbinden, met nederig verzoek
om gezegde Concessie te willen doen
staan op welken dit middel kan te
landbouwarrangjen vorderen te ver-

Gemert den 2^{den} December 1865. Krijgen.

J. Hartjens, J. Wehooen, de onder-
teekenaars

Brief aan Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden dd 2 december 1865 ten einde
vergunning te krijgen voor de oprichting van een gasfabriek in Gemert

OPRICHTING GASFABRIEK IN 1866

Lilianne Buckens

Wanneer het idee precies post gevat heeft, zullen we nooit weten, maar al in 1847 koopt Arnold Verhoeven een perceel grond aan de Molenakker waar hij later zijn gasfabriek op zal bouwen. In 1856 volgt er een tweede stuk grond aan de Molenakker. Pas in 1865 doet hij samen met zijn compagnon Gerardus Hartjens voor het eerst een verzoek om een concessie voor het bouwen van een gasfabriek in de gemeente Gemert. Het gebruik van gas is in die tijd iets nieuws. Het gaat hierbij niet over de verwarming door gas - in de jaren 1860 worden er nog vooral kolen gestookt - maar over gas als bron voor verlichting. De meeste mensen gebruiken hiervoor dan nog petroleum. Verhoeven en Hartjens hopen de particulieren over de streep te trekken door een zo gunstig mogelijke gasprijs. Maar de gemeente hebben ze ook graag als klant. De gemeente wil gas voor de openbare straatverlichting en voor de verlichting van openbare gebouwen, zoals de school.

Dat het niet eenvoudig is geweest de concessie voor de gasfabriek te pakken te krijgen op hun eigen voorwaarden, blijkt uit de lijvige briefwisseling tussen Verhoeven en Hartjens, de gemeente Gemert, Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Het begint allemaal met een verzoek dat Gerardus Hartjens en Arnold Verhoeven rechtstreeks richten aan de koning om een concessie tot het bouwen van een gasfabriek op 2 december 1865. Blijkbaar hebben ze dit verzoek tegelijkertijd naar de Gemeenteraad gestuurd, want in de raadsvergadering van 5 december wordt hun verzoek voorgelezen en besluit de raad dit verzoek een maand aan te houden, zodat een onderzoek ingesteld kan worden. De gemeente besluit tot een vergunning, maar op voorwaarden die de compag-

nons absoluut niet zien zitten. De gemeente wil bijvoorbeeld een kwart minder betalen dan particulieren, en bovendien moet de prijs gelijk zijn aan die van vergelijkbare gemeenten. Verhoeven en Hartjens geven aan dat een particuliere onderneming als de hunne meer kosten heeft dan een gemeentelijke gasfabriek zoals alle andere zijn. Dit, plus de lagere gasprijs voor de gemeente, zou hun inziens "ongetwijfeld tot den ondergang der fabriek leiden, en dit kan toch het doel van het Gemeentebestuur niet zijn". Zij doen een nieuw voorstel, waarin de particulieren een prijs van 17 cent per kubieke el wordt geboden en de gemeente voor de openbare gebouwen 16 cent. Voor straatverlichting vragen ze anderhalve cent per uur voor iedere pit.

Na enkele brieven heen en weer geschreven te hebben, accepteert de gemeente uiteindelijk hun voorwaarden. Op 17 mei doet de gemeente een verzoek uit de deur naar Gedeputeerde Staten om mee te werken aan de oprichting. Deze laat een onderzoek uitvoeren door een ingenieur van Waterstaat naar de voors en tegens van een gasfabriek op de betreffende plaats. De Hoofdingenieur oordeelt positief, zodat Gedeputeerde Staten een verzoek richt tot Binnenlandse Zaken om de vergunning aan de koning voor te leggen. Het Koninklijk Besluit over de oprichting van de gasfabriek valt op 21 juni.

Daarmee is nog niet alles rond. Er worden nog een aantal brieven geschreven door Gedeputeerde Staten en de gemeente voordat er eindelijk een vergunning ligt voor de verlichting en het leggen van de buizen. Op 25 oktober 1866 valt het raadsbesluit en op 2 november het besluit van Gedeputeerde Staten. Verhoeven en Hartjens krijgen hun contract, dat loopt vanaf 1 januari 1867 voor de duur van 18 jaar. Ze krijgen anderhalve cent "voor elke gasvlam per uur brandens" en betalen de gemeente één gulden per jaar voor het leggen van de gasbuizen in pleinen, straten en andere gronden van de gemeente.

De gasfabriek heeft last van startproblemen. Het eerste jaar zijn er te

weinig aansluitingen om het bedrijf rendabel te maken. Verhoeven en Hartjens besluiten tot een verlaging van de gasprijs voor particulieren om zo meer deelname te verkrijgen. Ze hopen er echter wel op dat de gemeente de oude prijs wil blijven betalen, omdat ze anders nog meer verlies zullen lijden.

(Bovenstaand artikel is ongewijzigd overgenomen uit het boekje 'Van wôr ik bèn', geschreven door Lilianne Buckens. De auteur heeft hierin de geschiedenis van de familie Verhoeven in Gemert beschreven. De geestelijke vader van dit boekje is Harrie Verhoeven, die onlangs is overleden. Hij was degene die in de loop der jaren al het materiaal voor deze familiegeschiedenis verzamelde en die mede door zijn grote kennis van Gemert en de Gemertenaren bij de totstandkoming van dit boekje belangrijke ondersteuning bood - Red. AvdK).

Ansicht van de Nieuwstraat. Geheel rechts de smederij van Arnoldus Verhoeven, die in 1865 het initiatief nam tot de stichting van een gasfabriek.

21 Junij 1866

98. 59

Willem III, bij de gracie

Gods, Koning der Nederlanden, Prins
van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van
Luxemburg, enz., enz., enz.

Op de voordracht van
Onzen Minister van Bin-
nenlandsche Zaken, van
den 19 Junij 1866, n. 1978, 22
afdeeling;

Gelet op het Koninklijk
Besluit van den 31 Januarij
1854 (Staatsblad n. 1. 19);
Hebben goede overden-
ken verstaan;

Inde g. Haveljant in de
Verhoeved te Gemert, vers
gunning te verlenen tot
oprigting eener gasfabriek
in die gemeente op het ter-
rein Sintie K. n. 705 en
704, onder bepaling:

- 1/ dat geenslei Stoffen van
de gasinrigting afkomstig
in openbaar wateren of
stroomen, maar zij in srale-
dige Keuzen, of bekkens
worden opgevangen;
- 2/ dat de fabriek onder toezicht
van het gemeentebestuur

Het Koninklijk Besluit waarbij de oprichting van de gasfabriek werd toegestaan.